

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 19. aprila 1940.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Slovenske bojne pesmi

Zanimivo in značilno poglavje zase v našem narodnem življenju je vprašanje slovenskih bojnih pesmi. Tukaj mislimo na pesmi, v katerih si naj daje duška vzbujeni slovenski narodni vzgon in narodno navdušenje.

Včasih nanese prilika, da se zbere skupina mladih slovenskih ljudi v okolju, ki je slovenstvu izrazito sovražno, čeprav na slovenskih narodnih tleh. In v skupini slovenske mladine se vzbudi želja, da na očiten in kulturne, samozvestne mladine dostojen način poudari in pokaže sovražni okolici svoje slovenstvo. Nekdo predlaga, da bi zapeli. In zapoje. Najprej »Hej Slovani!«, »Naprej zastave slave«, »Vojaški boben«, »Kje so naše meje«, nekaj sokolskih in fantovsko — in pri koncu so. Iz zadrege jih rešuje »Regiment po cesti gre« in morda še znane Robove paradije, ki pa so deloma že zastarele, deloma politično pobarvane.

Vse te pesmi so zastarele za naš čas. »Hej Slovani!«, ki jo imajo nekateri sploh za slovensko himno, je slabo prevedena in po tujem napevu peta slovaška pesem. Pri nas si je sicer že davno priborila domačinsko pravico in ne bo manjkala v nobeni zbirki slovenskih bojnih pesmi, vendar pa ne moremo mimo dejstva, da je in ostane navsezadnje le tuja pesem. »Naprej zastave slave« je že preveč romantično rodoljubarska za naš okus, in spominja že preočitno na čitalniške čase in veselice. Druge so narodne pesmi, ki so na svoj način lepe in polne narodnega duha, a vendar niso tisto, kar bi naša mladina v nekaterih trenutkih rada zapela. Edino primerna pesem za takšne prilike je še »Kje so naše meje«.

Na ta način se zgodi, da si mladina pomaga iz zadrege z marseljezo, s »Šumi, Marica« itd. Vse to navdaja človeka z začudenjem. Malokateri evropski narod je dobojeval toliko trdih, brezozirnih, odločilnih narodnih bojov, ko nam je šlo

za biti in ne biti, saj gre danes celo mnogo večjim narodom za vprašanje narodnega obstoja. Vendar se to v naših bojnih pesmih skoraj ne pozna, ampak dobimo vtisk, da smo ves čas preživeli v miru božjem za toplim zapečkom, zadovoljni s seboj in s svetom. Vsi ti boji skoraj niso zapustili sledu v slovenski bojni pesmi. To bi bilo razumljivo, če bi bili Slovenci nemuzikaličen narod, ki ne ljubi petja in pesmi. Toda resnica je prav nasprotna. Pevska kultura je bila pri nas vedno visoko razvita, kakor je še tudi danes, in vsekakor je malo ljudstev na svetu, ki bi tako ljubila petje. Slovenska narodna pesem, ne le lirski, ampak tudi epski, je izredno bogata in melodiozna in je vedno predstavljala važen pripomoček za gojenje in vzbujanje slovenske narodne zavesti v ogroženih krajih in v tuji okolici. Vedno je bila odličen bojni pripomoček slovenskega naroda v njegovem stoletja trajajočem boju za obstanek. V narodni pesmi je iskal in našel slovenski narod tolažbo in hladila za svoje narodne bolečine. In še danes je v prvi vrsti slovenska pesem tista, ki ohranja in budi slovensko narodno zavest pri naših bratih in sestrah onstran današnjih državnih mej in v izseljenstvu. Pri vsem tem je čudno, da se ni razvila slovenska bojna pesem, ki je sicer drugod stalna in zvesta spremljevalka narodov v njihovih narodnih bojih. To je tem bolj čudno, ker je naša umetnostna pesem na odlični višini, in prav tako tudi naša glasba.

Nekdaj, ko narodni boji še niso bili tako zaostreni, je narod še lahko pogrešal pravih bojnih pesmi in koračnic in iskal tolažbe v lirskih pesmih, toda danes so ti boji zavzeli mnogo bolj konkretne oblike, ki zahtevajo tudi nove oblike narodnih bojnih pesmi. Tu bi morali ustvariti naši pesniki in naša glasba res nekaj novega in svojsko slovenskega. Toda tako naši pesniki kakor tudi glasbeniki se te naloge sploh ne zavedajo,

kakor se zdi. Morda se jim zdi »zamalo«, da bi »ponižali« svojo umetnost v službo bojnih pesmi in političnih bojov. To bi bilo prav, če bi šlo za malotne notranje politične boje. Toda o teh sploh ne govorimo. Govorimo o elementarnih bojih našega ljudstva z zunanjim sovražnikom. In znano je, da so vsi veliki svetovni pesniki radi opevali boje svojega naroda in mu ustvarjali bojne pesmi, ne da bi bili čutili to kot ponižanje svoje umetnosti. Pri nas naj opozorimo le na Vodnika, ki je že zelo zgodaj dobro čutil, da primanjkuje našemu narodu bojnih pesmi, in mu je skušal pomagati razmeram in času primerno s svojimi »brambovskimi pesmimi«, pa naj je bil uspeh in način še tako problematičen. Tudi Prešeren se ni ponižal, ko je zapel svojo »Zdravico« in druge, ki bi mogle postati odlične bojne pesmi našega naroda, če bi jih kdo s primerno pieteto in na primeren način uglasil.

Odličen primer, kako je ljudstvo samo občutilo in reagiralo na pomanjkanje slovenske bojne pesmi, je pač nastanek koračnice »Regiment po cesti gre«. Slovenski vojaki sami so jo ustvarili in zapeli v tujini, da so dali duška svojim čustvom, medtem ko je marsikateri sodobni slovenski poet v zadregi grizel pero in si ril s prsti po raz-

Vojna na severu

Uspehi zaveznikov.

Stvari se sučejo jadrno. 9. aprila so zasedli Nemci Dansko in začeli zasedati Norveško. Poglavitna norveška pristanišča so zasedli tako rekoč z enim zamahom. In to ne morebiti samo nasproti Danski in v bližini norveškega glavnega mesta se nahajajoče kraje, ampak celo daleč onstran tečajnika ležeči Narvik. Tisti Narvik, ki je prav v sedanjih vojni posebno važen, ker spaja švedski rudnik v Kiruni z morjem, ki ne zamrzne, ki torej omogoča, da se ta rudnik izkorišča vse leto. A Kiruna je tudi tisti rudnik, iz katerega edinega morejo še dobivati Nemci prepotrebno železo izven svojih meja.

9. aprila so ga zasedli, a 16. so ga že spet zgubili. Še 14. aprila je pisal Gayda v »Voce d'Italia« o pomoči zaveznikov, na katero bo Norveška zastoj čakala. In skoraj na isto sapo in kakor da bi bili hoteli popraviti prejšnjo obojetljivost, so vdrli zavezniki skozi komaj nekaj kilometrov široki Öresund v Baltičsko morje in ga minirali z njegovimi dohodi vred. Pri čemer je zelo verjetno, da so jim Švedi v roko stregli z besedo in dejanjem.

Pomen teh zavezniških uspehov je vse daljnosežnejši, kakor bi se zdelo na prvi pogled.

Prvi — in ne najmanj pomembni — je moralen.

Ne bomo navajali števil potopljenih ladijske tonaže. Natančne bi bilo tako težko dognati, razen tega pa tudi rastejo z vsakim dnem, če ne z vsako uro. Toda ravno padec Narvika je dokazal, kako je imel prejšnji angleški mornariški minister Duff Cooper prav, ko je dejal v Londonu dan pred nemškim vdorom v Skandinavijo: »Doselej še ni nikoli zgubila vojne tista država, ki je imela oblast na morju«.

Drugi pomen je strateški. Za Nemce je moralo biti že od vsega začetka poglavitno vprašanje, kako bodo svoje posadke na Norveškem vzdrževali. S prevoznimi ladjami očitno stvar ne pojde dolgo: prehude vrzeli jim je zasedala angleška mornarica v njih vrste. Z letali? To je

kuštrani frizuri, trudeč se, da bi si izmislil kakšno dozdevno novo inačico čustev Romea in Julije.

Pravilno cenijo pomen bojnih in vojaških pesmi ter koračnic drugi evropski narodi, ki izdajajo vedno nove zbornike takšnih pesmi in razpisujejo pesniške in glasbene natečaje za nove pesmi. V prvi vrsti Francozi, Nemci in Italijani; pa tudi Čehi so bili v tem prav do zadnjega časa in so seveda tudi danes lahko za zgled vsem drugim narodom, kaj more doprinesti bojna pesem in koračnica k uspehu v narodnem boju in pri prebujanju naroda, pri mobilizaciji narodnega duha in navdušenja.

Drugod se pišejo debele knjige in disertacije o vplivu ene same bojne koračnice na dušo naroda v njegovem narodnem boju, pri nas pa je to vprašanje, ki še ni našlo odmeva v naši znanosti in umetnosti.

Šele v sedanjih trenutkih se je slovenska mladina zavedla, da nam tukaj nekaj manjka. Boli jo, ko se ob slovesnih prilikah nenadoma vname debata, kaj in katera je prav za prav slovenska narodna himna in ko se pokaže, da tega nihče prav ne ve, ko je treba zapeti tujo bojno pesem, če hočemo dati sprostitev in poudarka slovenskim čustvom, in se zateči k parodijam, ko bi hoteli biti resni in nestranski, res samo in pred vsem in nič drugega kakor Slovenci.

Nekdo od mladih.

moglo iti morebiti v španski ali albesinski vojni, ko ni bil nasprotnik pripravljen. Pa tudi, če bi še do neke mere moglo iti, so potrebe novodobne odprave v sovražni deželi vendar tolikšne, da jih letala ne bi zmogla. Za hrano bi sicer še ne bila zadrega, vzeli bi jo pač domačinom, ti pa naj si pomagajo, kakor vedo in znajo. Toda posadke potrebujejo orožja, težkih topov in zlasti streliva v takih množinah, kakor bi jim letala ne mogla biti kos.

Strategično velikega pomena so tudi minska polja v Baltiku. Gotovo je, da so bili Nemci že od prvega dne odločeni, da vzamejo po potrebi tudi Švedsko in da vzdržujejo zveze s svojimi norveškimi posadkami čez to deželo, če bi drugače ne šlo. Priprava za to so bili nemški očitki švedski vladi in zlasti švedskemu tisku, da ni nevtralen. Zaradi teh min pa je pohod in prehod čez Švedsko najmanj zelo otežkočen, če ne sploh nemogoč. In gotovo je, da so tudi švedsko odpornost precej povečale.

Velikanski pa je politični pomen Narvika. Tu govori zemljevid sam najbolj zgovorno. Celo Norvežani sami ne morejo z juga do njega drugače kakor po morju, vsaj po lastnem svetu ne. Nasprotno pa ima Narvik izvrstno železniško zvezo s švedskimi rudniki v Kiruni. Samo dobra četrtina tiste razdalje loči Kiruno od Narvika kakor od švedskih pristanov ob Botniškem zalivu. To pa pomeni, da bi bili zavezniki v primeru, če bi bila Švedska od kogar koli napadena, veliko prej v Kiruni kakor kateri koli napadalci, Rusi ali pa Nemci. In to pomeni dalje, da Nemci ne smejo več računati na švedsko železo, razen kolikor jim ga bodo Švedi hoteli ali mogli prostovoljno dati.

Danska pod celostno vladavino.

Bil bi pa slep, kdor ne bi videl, da je prinesla posebno zasedba Danske Nemčiji velike koristi. Pred vsem je imela Danska skoraj pol milijona ton nafte in bencina, in to je količina, ki celo v novodobni celostni vojni nekaj zaleže. Nadalje je znana Danska kot poljedelska zemlja, ki je izvažala velike množine živil, posebno v Anglijo. Te pridejo sedaj Nemcem prav.

Širite naš tednik „Slovenijo“!

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Razredčeno in pospešeno nadaljevanje.)

Torek, 5. VII. 1938. — Beležke »Jutra« objavljajo med drugim besedilo izjave političnih predstavnikov Južnih Slovanov v Avstriji z dne 24. IX. 1918, ki jo je za Slovence podpisal dr. Anton Korošec in ki pravi: »Narod Slovencev, Hrvatov in Srbov je etnično enoten narod in ta enotnost mora ostati nerazdeljiva«. Druga beležka opisuje kongres akademskih organizacij JRZ, na katerem je za akademike JRZ iz Ljubljane nastopil neki Kociper, ki je trdil, da se borijo akademiki JRZ v Ljubljani za jugoslovensko misel in za velika načela državne in narodne enotnosti. — »Samouprava« ugotavlja, da se novi kotorski škof dr. Butorac ne ukvarja s politiko; nasledek tega je, da hrvaški listi o delovanju tega škofa ničesar ne poročajo.

Četrtek, 7. VII. 1938. — »Slovenec« objavlja poročila o navdušenju izseljencev v Porurju, s katerim so sprejeli ministra za socialno politiko, ki jih je obiskal. Drugo poročilo omenja potek seje občinskega sveta v Ptuj z dne 4. t. m., na kateri je bil dr. Korošec izvoljen za častnega Ptujčana. Tudi v tem primeru se je ovacijam zbranih mestnih očetov pridružila galerija, o kateri pravi »Slovenec«, da je bila tesno zasedena. — V Belgradu se vršijo priprave za prihod dr. Mačka: namreč seje voditelj z združene opozicije. — Južnjaški časniki JRZ poudarjajo spet kedaj, da je osnovno vodilo JRZ državna in narodna enotnost, unitarizem in centralizem.

Sobota, 9. VII. 1938. — Uvodna beležka »Jutra« je posvečena Petru Rešetarju, »vulgo Frančku Žebotu«, ker se spet kedaj vsaja nad JNS in jugoslovenskimi nacionalisti, med katere se je — sodeč po namigavanju »Jutra« — štel, kadar koli je to mogel. »Jutra« izraža tudi bojazen, da so pasji dnevi hudo prizadeli možgane Petra Rešetarja in so mu — možgani, seveda — mogoče že pričeli vreti. Zato mu polaga »Jutra« na razbeljeno čelo mrzel obkladek v obliki spomina na letak z dne 28. I. 1935, v katerem je Franček Žebot potiskal v nebo Jevtićevo vlado. — »Slovenec« ni vseh posebnih tonov, v katerem beleži »Delavska pravica« razne dogodke in pojave v taboru »Slovenca«. — Iz emigracije se je vrnil dr. Mile Budak, čigar prihod zabeleži »Hrvatski dnevnik« z zadoščenjem. — V logični zvezi s pohvalo na naslov škofa dr. Butorca se peča »Samouprava« v povsem drugačnem duhu s sarajevskim nadškofom dr. Šarićem. Poznavalci morale urednikov »Samouprave« zatrjujejo, da se je dalo že iz pohvale dr. Butorca vnaprej uginiti, da pripravljala »Samouprava« napad na kakega drugega škofa, s čigar delom ni zadovoljna in zaradi česar je to delo »politično«.

Nedelja, 10. VII. 1938. — V poglavju »Kaj pravite?« objavlja »Slovenec« iz nepovedanega razloga pesem Engelberta Gangla, natisnjeno v »Učiteljskemu tovarišu« leta 1897., št. 4, in posvečeno »Stoletnici cesarske pesmi«. — Dr. Anton Korošec odpre pri Sv. Trojici pri Ljutomeru volilno borbo za volitve v »narodno skupščino«. Ker volitve še niso razpisane, odprtje volilne borbe še ni uradno in se bodo do razpisa vršila z ozirom na veljavna načela parlamentarne demokracije

samo zborovanja in tabori z dr. Korošcem kot glavnim govornikom. Iz slike, ki jo bo objavil »Slovenec« v torek, razvidimo, da se je tabor vršil tako na samostanskem dvorišču kakor izven njega; na samostanskem dvorišču je bil postavljen oder za govornika, častne goste in reditelje (slovenske fante, žene in dekleta v nošnjah, gasilce v četah, urejene tako, da je stal vsakdo v četi svoje domače vasi, in so ga vsi poznali), izven samostanskega dvorišča pa so bili postavljeni zvočniki za tam zbrano ljudstvo. Na odru, ki je služil pred taborom za oltar, so obkrožili dr. Antona Korošca številni častni gostje, med njimi poleg vseh okrajnih glavarjev tamkajšnje pokrajine tudi sam Acimović iz Beograda in predsednik mariborske policije. S tem taborom je bila uve-

dena organizacijska novost za naše kraje; pod odrom stoječe vrste slovenskih fantov so po sliki obrnjene z licem proti dvorišču in s hrbtom proti govorniku. Potem sledi večji prazen prostor, nato šele je postavljenih v presledkih med njimi več vrst slovenskih fantov z obrazom proti odru. Za temi vrstami stoje žene in dekleta v narodnih nošnjah, njim pa sledi spet večji prazen prostor. Tam, kjer se neha črta tega praznega prostora, se začnejo vrste gasilcev, ki segajo doli do izhoda iz dvorišča, obkroženega po samostanskih poslopjih. Zaradi tega na shodu zbrano ljudstvo — na 12.000 duš ga bodo cenili — shoda ni videlo, pač pa zelo dobro slišalo. Samostansko dvorišče je bilo namreč premajhno, da bi moglo poleg odličnikov, rediteljev in govornika sprejeti še ljudstvo. Tabor je potekel v najlepšem redu in miru ter najboljšem razpoloženju prirediteljev, in številno zbranim orožnikom ni bilo treba nikjer posredovati.

(Dalje prihodnjič.)

Minljivost nacionalnih resnic

Človek ne utegne zmeraj, da bi prelistal in pregledal vse, kar mu postavijo tiskanega na mizo. Z malimi izjemami tudi brez vsake škode. Še več, kar dobro je, če mu tako slučaj kedaj pozneje poda v roke slovesno razglašene »nemajne«, »dokončne«, takorekoč »večne« resnice, ki pa so zginile v prepad ničmernosti, komaj da jim je bilo nekaj mesecev ali let. Tako smo z nemajhnim zanimanjem pregledovali »Pohod« z dne 13. novembra 1937. leta, ki nam ga je prinesel tak slučaj. In v dobrih dveh letih — kolikšne spremembe »dokončno dognanih« nacionalnih resnic!

Že takoj na prvi strani sestavek »Unitarizem!« Povod zanj mu je dal seveda malo prej sklenjeni sporazum med Hrvati in srbsko Združeno opozicijo. Po mnenju »Pohoda« je kajpada ta sporazum dokončno pokopan, ker je Jugoslovenska radikalna zveza zoper njega in za njegovo živo nasprotje, unitarizem. Vsega tega se je »Pohod« seveda zelo razveselil. Zmaga unitarizma je zanj že kar dokončna. Navajamo en sam odstavek:

Beseda unitarizem je danes zopet v ospredju našega notranje-političnega življenja. Prišla je zopet v modo beseda, ki je bila že toliko napadana in psovana v kraljevini Jugoslaviji, kot menda nobena druga ne. Če kdo, bi morali tudi mi, jugoslovenski nacionalisti, ki smo že od nekdanjih zagovorniki pravega, strankarsko čistega jugoslovanskega unitarizma, biti zadovoljni z razvojem dogodkov, kot ga je sprožil tako težko pričakovani in tako žalostno izpadli sporazum Združene opozicije. Kajti ko je bil objavljen ta edinstveni in že danes v muzej politične senilnosti in strankarske okostenelosti spadajoči »sporazum«, je postal jugoslovenski unitarizem naenkrat idol, okoli katerega se zbirajo vsi mogoči in nemogoči ljudje. Vsa druga vprašanja so stopila trenutno v ozadje, umakniti se je moral celo znani načrt konkordata ter je g. dr. Stojadinović kot predsednik današnje vlade že pred uradno izjavo poudaril v Mladenovcu: »Javite narodu, da je konkordat definitivno odstavljen z dnevnega reda. Ker ga ljudstvo odklanja, ga tudi mi nečemo, ker ne želimo delati ničesar proti

volji ljudstva. Sicer pa imamo sedaj mnogo važnejše posle in to je čuvanje narodnega in državnega edinstva, ki je s poslednjimi dogodki (mišljen je tu sporazum ZO) resno ogroženo.«

A kje je danes, po dveh letih, unitarizem, in v »muzej senilnosti in strankarske okostenelosti« je romal nacionalizem.

Pa tudi sicer je bil »Pohod« v tistih dneh, ko so unitaristi pokopavali sporazum, ves iz sebe, in nad vse ga je posebno veselilo, ker je JRZ postala jugoslovensko-unitaristična. Napisal je kar cel sestavek »Pa smo skupaj!«, ki ga je takole začel:

Kdo? Mi, jugoslovenski nacionalisti in slovenski del JRZ. Ker pa predstavlja ta slovenski del JRZ večji del »slovenskega naroda«, zlasti tudi slovenske fante, je torej ves »slovenski narod« enoten v gledanju na notranjepolitične probleme naše države. Ob udeležbi 3000 mož in fantov — tako je zapisal »Slovenec« od 18. X. 1937 — je razglasil g. minister dr. Krek na shodu JRZ v Kamniku stališče Slovencev takole:

»Gospodje od opozicije pozabljajo na dejstvo, da mora upoštevati vsaka realna politika, da se sedanja ustava ne more in ne sme spremeniti, dokler ne postane naš mladi kralj polnoleten, to se pravi, dokler ne dobi vse vladarske oblasti v svoje roke in z narodom svobodno vlada po ustavnih in narodnih zakonih. Tako dolgo se ustava ne bo spremenila, to je tako gotovo, kot Amen v očenašu....

»Pohod« je nad vsem zelo zadovoljen, vseh mu samo ni, da je za dr. Krekom govoril še dr. Žvokelj, ki da se je popolnoma nepotrebno zaletel v jugoslovenske nacionaliste, kajti:

Ko človek čita take uradne izjave, se nehoti vpraša, čemu potem razdor, čemu potem ves gnoj, ki ga izlivajo kar v golih na nas, jugoslovenske nacionaliste. Saj stojimo in smo stali ves čas na stališču, da je današnja ustava, ki jo je dal naši državi blagopokojni kralj Aleksander dne 3. IX. 1931, nespremenljiva, potem veljajo vse njene določbe in so vse te določbe brezpogojno obvezne za vsakega. Sem spada n. pr. člen 20, ki pravi: »Kralj je zaščitnik narodne

Obzornik za slovenski jezik

So kulturna dela, ki ne morejo po svojem značaju in vsebini takoj seči v širino. Zato pa njih pomen in dejanski vpliv ni nič manjši, četudi oplaja kulturno delo kakega naroda bolj nekako od zgoraj navzdol.

Tako delo je glasilo Slavističnega društva »Slovenski jezik«. Že drugi letnik leži pred nami. In zgovoren dokaz nam je znanstvenega dela za našo največjo narodno svetinjo.

Obzornik, ki si je dal za nalogo, znanstveno raziskovati osnove našega materinega jezika, stoji, mora stati v ospredju našega znanstvenega dela. Vse druge vede, ki jih gojimo, segajo čez posebne slovenske podlage, zasidrane so v široki mednarodni dejavnosti, in od tam dobivajo pobud, ki jim seveda tudi mi dajemo svojih. Toda slovenski jezik, to je tisto, kar je najbolj naše. Najbolj bistveno označeno naše narodne samobitnosti in samostojnosti je, in skrb in ljubezen, ki mu jo posvečamo, je najbolj viden dokaz naše narodne zavesti in omike.

V nekem razgovoru je omenil Masaryk, da je spoznal kot nekaj posebno značilnega pri Slovencih njihno ljubezen do slovenskega in slovanskega jezikoslovja. Pravilno je Masaryk opazoval naše umsko življenje in kulturno dogajanje. Ne vemo, če je tudi kedaj razmišljal in povedal kaj o tem, zakaj je pri nas tako.

Slovenščina je pač, kakor že rečeno, najvidnejše znamenje naše narodne biti, v večini pogledov sploh edino, zlasti še ob pomanjkanju določenih zgodovinskih in zemljepisnih mej. Slovenski jezik je bil tisti, ki nas je družil navznoter in hkratu ločil navzven. Kdor je slovensko govoril in mislil, ta je ostal naš. Kdor ne, je postal zaveden ali nezaveden odpadnik. Tega so se zlasti dobro zavedali naši narodni nasprotniki — večinoma bolj kakor mi sami. Zato je bil

njihov boj zoper naš narod zmeraj boj zoper naš jezik — od nekdanjih nemškutarjev in lahonov pa do današnjih jugoslovenov. Ni bil slučaj, da so ti zadnji še pred nekaj leti prepovedovali, pisati o slovenskem narodu, in da so na isto sapo spodirvali slovenščino iz uradov, šolskih knjig, javnega življenja, kakor tudi ni bil slučaj, če so prvi delali pred nekaj desetletji takisto.

A za nezadostno našo kulturno pa tudi politično vzgojo je po drugi strani spet značilno, da ga ni menda naroda na svetu, kjer bi materin jezik tako mrcvarili, kakor mrcvarijo našega. Saj se zlasti naše polizobrazenstvo, ki ga je tudi v akademskih poklicih kopato mero, naravnost ponaša z neko malomarnostjo pri rabi slovenščine, medtem ko bo marsikdo kar neprijetno zadet, če ga opozorimo, da je naredil napako — v tujem jeziku! In ta zvrst ljudi ima nemarno uvajanje tujih besed, oblik in skladnje naravnost za nekakšno znamenje neke višje izobrazbe, četudi v resnici dokazuje najbolj nasprotno: znamenje je njihovega malotnega, manjvrednostnega, v tvarnosti obličnega duha.

To nam je prihajalo na misel, ko smo listali po glasilu Slavističnega društva »Slovenski jezik« in prebirali njegove tehtne sestavke. Naša naloga ne more biti, da se kritično razpravljamo z vsim njegovo mnogo vrstno in bogato vsebino. Samo opozoriti hočemo nanjo.

Dr. Rajko Nahtigal piše o imenu panonsko-slovenskega kneza Koelja, ki je po njegovem mnenju neslovenskega izvira, dr. Ivan Grafenauer poroča o štifarskem gibanju za časa protestantskega verskega prevrata, tem slovenskem sektantovstvu, in njegovi narodni pesmi. Obilo je knjižnozgodovinskih sestavkov. Dr. Anton Slodnjak piše o vodilnih mislih in tipih pri Cankarju, dr. Alojzij Merhar nam podaja spomine in snov za spoznavanje Ketteja in Mur-na, France Koblar osvešuje prve odločne korake Ivana Cankarja v poezijo, ki kažejo njegovo bojevniško naturo, France Vodnik pa pripoveduje o po-

stanku Mencingerjeve »Hoje na Triglav« in o njegovih nadaljnjih knjižnih načrtih. Kdor bo zasledoval razvoj naše omike, se bo moral zmeraj ustaviti pri izčrpnem sestavku Martina Jevnikarja »Krištof Schmid v slovenskih prevodih«. Kajti da so knjižno plažo tega pisatelja tolikokrat prevajali na naš jezik in jo izdajali zmeraj znova, da pa je spričo njega in tudi zaradi njega moralo toliko »dobrih domačih in tujih del ostati ob strani, to je vsekakor pojav, mimo katerega ne bo mogel iti, kdor bo hotel razumeti ves sestav slovenskega vprašanja. V našo politično zgodovino sega Logarjev sestavek: »Triglav, nemški list za slovenske koristi, in dunajski Slovenec«. Jakob Šolar se dotika jezikovne vzgoje s sestavkom »Fonetični pouk v srednji šoli«. Strogo jezikoslovje obsega obravnava dr. Franceta Tomšiča o refleksivnih glagolih v slovenščini, tej posebnosti slovanskih jezikov, in študija Antona Vratuša »Jezikovne razmere v severnem Prekmurju in slovenskem Porabju«, važen donos za spoznavanje tamkajšnjih slovenskih narečij, ki so nam v svoji prvobitnosti ohranila mnogo dragocenega jezikovnega gradiva. V tej zvezi moramo opozoriti vsakega, ki hoče pisati spodobno slovensko, na obravnavo Antona Sovreta o oziranjem odvisniku, pri tem pa izrekamo še toplo željo, da bi nam »Slovenski jezik« čimprej vzgojil moža, ki nam bo podal pravo stavbo slovenskega sloga in skladnje.

Najmnogovrstnejše jezikovno in knjižnozgodovinsko gradivo nudijo v drobnem tisku »Zapiski« in knjižna poročila. H Koštičlovemu zapisku »Planika ali planinka« pa bi pripomnil mi: seveda ne drugo, ali najboljše tudi prvo ne. Kajti planika je umetna tvorba, bitno pravico bi imela samo, če bi žive besede ne bilo. Ljudstvo pa ima za to cvetico kar dve besedi: pečnico in očnico. Stvar je nekako podobna, kakor z umetnim »nahrbtnikom«, ki ga pa tudi, hvala Bogu, počasi spodriva domači oprtnik.

Ponekod se je prigovarjalo temu obzorniku, da je

enotnosti in državne celotnosti, sem spada člen 59., glasom katerega prišeže kralj, ko stopi na prestol, med drugim, »da bo čuval nad vse enotnost naroda, neodvisnost države in celotnost državnega ozemlja«, dalje člen 59., ki pravi: »Vsak senator in narodni poslanec predstavlja ves narod. Vsi člani narodnega predstavništva prišežejo, da ... bodo čuvali nad vse narodno enotnost, nezavisnost države in celotnost državnega ozemlja« itd. Ker smo torej sedaj vsi za to, da je ta ustava vsaj do 6. IX. 1941 nespremenljiva, smo logično tudi vsi za tisto načelo narodne enotnosti, ki ga ta ustava tako točno izraža in podpira. Edini ki ga ta ustava tako točno izraža in podpira. Edini smo si torej tudi v tem, da v Jugoslaviji ni treh jugoslovenskih narodov, marveč je samo eden, enoten jugoslovenski narod, ki se deli zaradi obstoječih jezikovnih, kulturnih, gospodarskih in socialnih razlik na tri dele, srbskega, hrvaškega in slovenskega, ki pa morajo iti za tem, da se obstoječe razlike pod nobenim pogojem ne povečujejo, marveč polagoma in brez vsakega nasilja odstranjujejo, zlasti na kulturnem, gospodarskem in socialnem področju.

Ker se pa »Pohodu« le zdi, da pri nekaterih slovenskih pripadnikih JRŽ načelo narodne enotnosti ni dovolj močno zasidrano, navaja takoj na drugi strani uvodnik iz »Glasnika JRŽ za savsko banovino« o jugoslovenstvu in unitarizmu. H koncu podaja »Pohod« tole osnovno misel navedenega sestavka:

Večer slovenskega knjištva v Zagrebu

V petek 15. aprila tega leta je nastopila skupina slovenskih pesnikov in pisateljev v Malem gledališču v Zagrebu ter so brali svoje pesmi Oton Župančič, Pavel Golia, dr. Anton Vodnik, Edvard Kocbek in dr. Igo Gruden, pisatelj Franc S. Finžgar fragment pa iz spisa »Prerokovana« in dramatik dr. Br. Krefc odlomek iz drame »Velika puntarija«. Zagrebško Malo gledališče je bilo nabit polno. Preden so nastopili imenovani je predsednik »Društva slovenskih pisateljev« prof. Franc Koblar predaval o slovenskem knjištvu, potem ko je najprej slovenske knjižnike pozdravil predsednik »Društva hrvaških književnikov« dr. Ilija Jakovljevič, ki je tudi glavni urednik »Hrvatskega dnevnika«.

Slovenski knjižniki so bili v Zagrebu nad vse lepo sprejeti. Že nekaj dni preden so prišli v Zagreb ter s tem vrnili obisk hrvaških pesnikov in pisateljev, ki so v petek 9. marca tega leta priredili v ljubljanskem dramskem gledališču večer hrvaškega knjištva, so pisali o njih zagrebški dnevniki ter je napisal tudi pesnik in pisatelj Ivo Kozarčanin v »Hrvatskem dnevniku« daljši sestavek s sliko predsednika »Društva slovenskih pisateljev« prof. Franceta Koblarja. Obzornik »Savremenik« je izdal posebno slovensko številko, za katero je napisal dr. Jakovljevič uvodni sestavek o političnih, narodnih in kulturnih stikih med Slovenci in Hrvati od 9. stoletja do danes, o slovenskem knjištvu so pa napisali poročila Fr. Koblar, dr. T. Debeljak, Milena Moheričeva itd. »Savremenik« je priobčil v slovenskem jeziku zbirko slovenskih pesmi, počenši z Župančičem do najmlajših slovenskih lirikov, zraven tega pa prestave odlomkov slovenske proze Fr. S. Finžgarja, Ivana Preglja, Juša Kozaka

In med »odseve davne preteklosti« šteje Glasnik JRŽ za Savsko banovino« stalno in dosledno vse pojave današnjosti, ki gredo po starem avstrijskem tiru za razbijanjem celine, za ustvarjanjem vedno novih »narodnih individualnosti« samo zato, da se zavira normalni razvoj naše mlade države in našega jugoslovenskega naroda, ki sta postala svobodna le po ideji jugoslovenskega unitarizma in moreta obstati v teh težkih časih svetovnega vrenja le pod zaščito te ideje.

Samo »nacionalno edinstvo«, sam unitarizem je videl »Pohod« povsod. Na papirju, pri uradnih strankah, ne rečemo, po pravici. A misel nima nobene vrednosti, če je ni sprejel narod in njegova široka osnova, ljudstvo. Zato pa misel jugoslovenstva, vsiljena od zgoraj, sploh ni pognala korenin v nobenem jugoslovanskem narodu. Celo srbski, ki mu je donajala brezprimerne tvarne koristi, jo je prenašal le kot tako, pri čemer moramo njemu v čast priznati, da so se ji prav zaradi tega upirali njegovi najboljši ljudje. Kajti vedeli so, da bodo taki načini srbski narod pokvarili.

Sicer so pa, kakor že rečeno, danes, po dobrih dveh letih, vse skupaj bolj nekakšni zgodovinski spomini, četudi bi nekateri še zmeraj hoteli živeti od njih.

in Miška Kranjca ter odlomka iz »Veronike Deseniške« in »Velike puntarije«.

Takoj, ko so slovenski pisatelji prišli v Zagreb, so šli na grob Stjepana Radića, kjer je prof. France Koblar imel kratek govor v Radićevo počastitev. Po prireditvi v Malem gledališču je povabil Slovence na slovesno večerjo zagrebški župan Mate Starčević v hotel »Esplanade«, kjer so bili tudi uradni zastopniki in hrvaški knjižniki. V soboto 14. t. m. je sprejel predsednik dr. Vladko Maček in hrvaški ban dr. Šubašić v banskem dvorcu prof. Koblarja, O. Žu-

pančiča, dr. A. Vodnika in E. Kocbeka ter je profesor Koblar govoril ter apeliral dr. Mačka, da naj pomaga Slovincem, da bodo dosegli svoje ideale kakor so jih Hrvatje pod vodstvom dr. Vl. Mačka. Odgovoril mu je predsednik dr. Maček, ki je Slovence potolažil, da bodo dobili tisto, kar imajo Hrvatje, in pa ban dr. Šubašić, ki je podaril, da ga veseli uspeh slovenskih knjižnikov v Zagrebu.

Svoje načelno stališče o novih prijateljskih stikih med hrvaškimi in slovenskimi pisatelji in pesniki smo zavzeli že v »Sloveniji« z dne 15. marca t. l., ko smo poročali o nastopu Hrvatov v ljubljanskem dramskem gledališču. Poudariti pa moramo ponovno, da sta večer hrvaških pisateljev v Ljubljani in večer slovenskega knjištva v Zagrebu poudarka samostojnosti in samobitnosti hrvaške in slovenske kulture, poudarek samostojnega hrvaštva in samostojnega slovenstva, od slovenske strani pa tudi izraz veselja nad svobodo Hrvaške, ki se ji bliža hrvaški narod in obenem želje in zahteve Slovenije, da doseže samostojnost, ki jo ima oziroma jo bo dobila Hrvaška. Dne 9. marca tega leta je bila v Ljubljani, dne 15. aprila tega leta pa v Zagrebu slavljen misel federacije, ne pa kakšno jugoslovenstvo! V Ljubljano so prišli iz Zagreba samo pisatelji in pesniki, ki so prepričani Hrvatje in so to bili tudi za časa najhujšega jugoslovenskega pritiska, ljudje, ki bi jih bili pred nekaj leti jugoslovenci pri nas vsaj zasmehovali kakor so zasmehovali predsednika dr. Mačka in še prej Stjepana Radića, ki so ga zmerjali z izdajalcem. Slovenski pisatelji so pa v Zagrebu počastili najprej spomin Stjepana Radića na njegovem grobu, čeprav je na primer ljubljansko »Jutro« pred leti do kraja grdilo vodnika Hrvatov Stjepana Radića, ko je še živel in trpel. O jugoslovenstvu v Zagrebu ni bilo govora, še manj pa o kakšnem »postopnem stapljanju«, o katerem so pisali tudi ljudje iz Ljubljane, ki se štejejo med kulturne delavce, in to tudi v zagrebške, pa seveda ne v radićevske liste. Za take ljudi iz Ljubljane so časi zašli in nimajo ničesar več iskati, najmanj pa v Zagrebu, če jih že med nami omahljivci še trpe.

Opazovalec

Centralizem brez centralizma

V »Večerniku« toži dr. Bogumil Vošnjak, da je dolga leta upal, da se bo našel slovenski založnik, ki bo priredil slovensko izdajo njegove v srbohrvaščini pisane knjige »Bojba za ujedinjeno narodno državo«. Kajti slovenski založniki da imajo samo dovolj denarja za vse mogoče prevode, ki z našim narodnim življenjem nimajo nič skupnega.

Tu bi pripomnili več stvari.

Prvič to, da je človek, ki je po rodu Slovenec, sploh napisal knjigo v srbohrvaščini. Čemu vendar, če so pa po sistem nacionalnem nauku, ki ga oznanja ravno Vošnjakova politična družba, Slovenci s Srbi in Hrvati en narod z enim jezikom? Toda Vošnjak je to načelo zdajci zatajil in pisal v srbohrvaščini namesto v slovenščini.

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v l. 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Da je zapustil Mikl bojišče, ne da bi bil umaknil tudi svoje oddelke, potrjuje izjava prej omenjenega ujetnika, da je Mikla tudi njegovo vojaštvo presenetilo in razjezilo. Čeprav znan kot zmogel častnik, ni bil dorastel našemu nadporočniku Zeilhoferju. Vsi njegovi dobro izdelani načrti so se izjalovili, ker je podcenjeval in vse premalo poznal Zeilhoferja in njegovo na vse morebitnosti pripravljeno 6. totnijo.

Kako je za domovino kri prelil poveljnik slovenske posadke v Radgoni, nadporočnik Benedikt Zeilhofer.

Začetek bojev za vojašnice je naša posadka pričakovala pripravljena z orožjem. Pri vseh oknih vojašnic so stale strojne puške. Najvažnejšo in najbolj izpostavljeno strojno puško je prevzel sam poveljnik Zeilhofer, da bi že naši prvi strelji napadalca dokazali, kakšno smo Slovenci kot branitelji pripravljani. Kakor hitro so bližajoči se oblegovanci prišli pod doseg Zeilhoferjeve strojne puške, je on kot odlični strojničar prvi začel z drdranjem, ki je bilo hkrati znamenje in uvod za razbesnel početek vsega pokanja. Nasprotnik, čeprav zaradi naše pripravljenosti nekoliko iznenaden, se je kmalu znašel. Začel je srdito odgovarjati s svojimi strojnimi puškami, ki so predvsem merile na okna naše vojašnice. Ena takšnih sovražnih krogelj je zadela Zeilhoferja v trebuh. Padel je na tla. Sanitežci so ga odnesli v malo stranjsko sobo, kjer so ga obvezali. Njegovo puško so nato prevzeli drugi strelci.

Bolj kakor rana, je Zeilhoferja pri tem mučilo to, da se ni mogel več udeleževati boja in pa skrb za vodstvo boja. Telefonisti so mu morali do njegovega

Zdaj bi pa hotel še prevajati iz tega enega skupnega jezika v ravno ta en skupni jezik.

Drugič je treba že kedaj poudariti, da nas Slovence ne bo nikoli kdo ve kaj zanimala stvar, ki jo je spisal človek slovenskega rodu najprej v drugem jeziku in še povrh zoper načela, ki jih je sam oznanjal. Če se njemu zdi prav, da pridemo Slovenci šele v drugi vrsti, se pa Slovincem ne more zdeti prav, da bi prišli šele v drugi vrsti. Še prav posebno pa ne bomo trpeli dvojne mere: enkrat imamo skupen jezik, in vsaka srbska ali hrvaška knjiga naj bi bila že tudi naša, drugič pa naj bi ne smelo veljati, da bi — tudi po nacionalni logiki — morala biti prav tako vsaka naša knjiga tudi srbska in hrvaška.

Mimogrede pa bi se tudi s knjigotržnega stališča — vsaj po nacionalnih naukih — vendar ne splačala še ena izdaja neke »naše« knjige, ki je že izšla v »našem« jeziku!

ležišča na vojaški slavnici, na kateri je ležal na tleh, napeljati poljski telefon, po katerem je vkljub rani in onemoglosti zasledoval in vodil nadaljnjo obrambo.

Zeilhoferjevo rano je v teku kritičnega dopoldneva moral pregledati, očistiti in obvezati naš ujetnik dr. Kamnikar. Popolno okrevanje je pa Zeilhofer v bližnjem zdravilišču Slatina-Radenci, kamor smo ga prepeljali, ko so to dopuščali boji. Zeilhoferjeva povezanost z oddelki njegove radgonske garnizije se prav lepo zrcali v tem, da tudi med tem, ko se je zdravil v Slatini-Radencih, svojemu namestniku ni v celoti izročil poveljstva, čeprav je bil ločen od svojih vojakov.

Po vsem lahko trdim, da je bil Zeilhofer v času naše zasedbe in obrambe Radgone med nami prvi rodoljub, prvi slovenski poveljnik, čuvaj, patroler, opazovalec, strelec, branitelj in ranjenec ter prvi junak.

Petje znane slovenske: »Če puške pokajo, se sablje bliskajo, mi fantje vriskamo«, kakor tudi narodne himne in drugih slovenskih narodnih pesmi med bitko v Radgoni.

Slovenci uživajo sloves dobrih pevcev. V mislih nimam poklicnih umetniških pevcev, temveč naše domače narodno petje. Slovenski vojaki so že od nekdaj znani, da so s petjem in vriskanjem navduševali in olajševali sebi in svojim tovarišem ne vedno prijetno vojaško življenje doma in na fronti. Marsikatero nevoljo in neprijetno uro so si slovenski fantje kot vojaki s petjem olajšali.

O vojaki pa, ki bi prepevali sredi bojev med ognjem in dežjem sovražnih svinčenk iz strojnih pušk, je do danes bilo prav malo slišati, ker je v takih trenutkih vojaštvo navadno molilo in ne prepevalo. Radgonski pevski nastop naših takratnih slovenskih vojakov-prostovoljcev, uprizorjen z nasajenim bajoneti na nabityh puškah in z ročnimi granatami v rokah, je bil gotovo čisto svojevrsten.

Ko so se vršili prvi boji za Radgono, v katerih se

prekoračil zadano si področje: strogo jezikoslovje. Z logičnim umovanjem bi se pač dalo zagovarjati to stališče. Morebiti tudi pride kedaj do tega, da se bo delo delilo, da bo izhajalo dvojje ali še več obzorikov namesto enega, in če bo to mogoče in kadar bo to mogoče, tem bolje za slovensko znanost. Za danes pa se nam zde taki pomisleki odveč, tem bolj ker predstavljata obe panogi, ki jih obravnava obzornik, jezikoslovna in knjižno-kulturna, dejansko neko višjo enoto. Kajti ni ga jezikoslovca, ki bi sploh mogel prebiti brez poznanja knjištva, in prav tako mora vsak pisatelj in kulturni delavec poznati osnove tistega orodja, s katerim dela in ustvarja. To dejstvo pa je najboljšje opravičilo za način urejevanja tega obzornika. In ne samo opravičilo, v marsikaterem pogledu celo prednost. Kajti le z njim mu je dana tista zlasti in živost, ki pridobiva širši krog bralcev, kar je zlasti pri nas upoštevna vredno.

Mislimo, da svoje poročilo najlepše končamo, če navedemo iz že omenjenega Sovrelovega sestavka tole sklepno besedo:

Jezik ni »gmajna«. To je treba nenehoma poudarjati, pa še ne zaleže. Kako je bilo že s tistim župnikom? Prišel je na novo faro in prvič pridigal. Govor je bil ljudem po volji. Drugo nedeljo je pridigo ponovil. Farani so se nekoliko začudili. Ko pa jim je v tretje isto povedal, so ga prijeli, češ kako da samo prežvekuje. Pa jim je rekel: »Ljubi moji, kaj vam bom pravil novega, saj se še tega niste oprijeli, česar sem vas dotlej učil.« Da, venomer je treba opominjati, sebe in druge. Naš jezik je tega vreden, saj je najdražje, kar premoremo. Pa kaj bi o tem! Povečal ga je Cankar, lepše povedati jaz ne znam. Naš jezik je pa tudi občutljiv, veliko občutljivejši mimo drugih jezikov, ki imajo na stotisoče besed. Tem nekoliko več ali manj nesnage ne škoduje tako hitro: laže jo izločijo, ali če to ne, prebavijo. Slovenska beseda pa je kakor bister potok; vsaka tuja primes ga takoj skali; greznice vanj speljati je greh. Narobe: povsod je treba postavljati čistilne naprave in gledati, da delujejo. Če tega ni, se nam utegne jezik zamočvariti, ga utegnemo izgubiti. S tem pa bi izgubili narodno dušo, bi izgubili sami sebe, ne bilo bi nas več. A mi hočemo živeti, to je naša tisočletna pravica, naša dolžnost, ne samo do nas samih, tudi do velike skupnosti!

Tretjič bi pa samo še ugotovili, da je vendar Vošnjakovo srbskohrvaško knjigo izdala »Tiskovna zadruga«, torej založba, ki dela med Slovenci in v kateri gospodarijo jugoslovenci slovenskega rodu. Očitno torej ni mogel dr. Vošnjak pridobiti med Srbi založnika za knjigo, ki jo je spisal v njihnem jeziku in v njihno korist. Ali se ne zdi samemu dr. Vošnjaku malo, recimo, čudno, zahtevati od Slovencev, da izdajo v prevodu knjigo, ki jo Srbi niti v izvirniku niso marali izdati.

Vošnjak razklada na koncu še, da je on za »konceptijo« jugoslovanskega (pravilno jugoslovenskega!) nacionalizma, da je bil tej »konceptiji« zmeraj zvest, da pa se ta ne sme zamenjati s centralizmom, ki je zavladal v naši državi.

Toda ravno Vošnjak je bil med tistimi, ki je konceptijo jugoslovenstva zamenjal s centralizmom, on je bil tisti, ki je glasoval za vidovdanske ustave in ji pomagal do sicer dovolj klavrne zmage, on je centralizem te ustave opravičeval in zagovarjal in on je v tistih dneh izumil pojem »dekoncentracije«, ki je bila samo druga beseda za centralizem. Ta je prišel namreč takoj ob prvih korakih v naš svet na tako slab glas, da so morali njegovi preužitkarji prihajati zmeraj z novimi oznamenili, s katerimi so pokrivali njegovo umazano in osovraženo podobo. Med prvimi oznamenili pa je bila ravno Vošnjakova dekoncentracija, ki jo je pozneje zamenjal unitarizem s tistimi znamenitimi »širokimi« samoupravami, ki jih v njegovem znamenju nikoli ni bilo, nikoli ne bo in tudi nikoli ne more biti.

Da pa si upa dr. Vošnjak danes trditi, da njegova konceptija z glasovanjem za centralizem vidovdanske ustave ni bila centralistična, da povrh tako očitno računa na kratki spomin in pomanjkljivo presodnost naših ljudi, to pa je stvar, ki spada k njegovi podobi.

Veliko taktike — malo načel

Na Hrvaškem so uveljavili dne 13. t. m. nov volilni red za podeželske občine. Posebnost tega volilnega reda je, da uvaža javno glasovanje, in posebnost tega javnega glasovanja je, da ga je zdajci sam »Hrvatski dnevnik« opravičeval, češ da v občini ne gre za politična, ampak le za gospodarska vprašanja. Treba pa je pri tem poudariti, da je sicer »Hrvatski dnevnik« kakor tudi njegova stranka zmeraj in v vseh primerih bil zoper javno glasovanje, ki da potvarja ljudsko voljo.

Komaj tri dni po uveljavljenju tega volilnega reda pa je napisal »Hrvatski dnevnik« v svojem uvodniku med drugim tudi tole:

Na Hrvaškem bo ostalo pri občinskih volitvah glasovanje javno. Ob tem povodu je zapisala »Politika« z dne 14. t. m., da se ne ve, če bo tudi v drugih delih države ostalo javno glasovanje pri občinskih volitvah. Ta dvom nas je res iznenadil. Mi mislimo, da je javno glasovanje na Hrvaškem na vsak način prejudiciralo načinu glasovanja izven Hrvaške, ker mi Hrvatje nismo tisti, ki bi se zavzemali za javno glasovanje. Seveda nismo zoper to, da bi bilo pri občinskih volitvah izven Hrvaške tajno glasovanje. Še več, ljubilo bi nam bilo, če bi se vsaj tam uveljavilo tajno glasovanje, četudi, odkrito rečeno, sumimo v to, čeprav priznavamo, da so razmere izven

Hrvaške drugačne in da bi bilo tam potrebnejše tajno glasovanje zaradi zagotovitve volilne svobode...

Iz tega pisanja zveni sum, da bi ponekod radi, da ravno na Hrvaškem ostane pri javnem glasovanju — za vsak primer. Morebiti utegne ob tej priložnosti »Hrvatski dnevnik« vso stvar bolj do dna premisliti. Potem bo pa tudi spoznal, da ni dobro, iti kar tako mimo davno in javno izpovedanih načel. Kajti preveč taktike le prerado načela zaduši. Na drugi strani pa tako mešetarjenje z načeli zmeraj demoralizira ljudske množice. Hrvatje so se zmeraj ponašali z visoko politično zavestjo in moralo svojega ljudstva. A ob takih načinih ju utegnejo zaigrati, in tiste temne sile, ki jim narekujejo to taktiko, bodo nazadnje slavile zmago. Mi vemo in razumemo, da ni mogoče zmeraj z glavo skozi zid, vemo tudi, da Hrvatje nimajo lahkega stališča nasproti velikosrbskim hegemonistom in centralistični reakciji. A neka meja mora biti, zlasti še v takih primerih, ko tudi nasprotnik ne more imeti tehtnih razlogov za svoje zahteve in se vsaj boji stvarnega, javnega razravnjanja glede njih.

Navsezadnje še razumemo, da je le prevečkrat treba na tem političnem svetu sprejeti stvar, ki jo človek sicer odklanja z umom in srcem. Ali nekaj bi ne smelo nikoli biti, da bi se taka stvar opravičevala z razlogi in na način, ki smo ga dotlej pobijali. Sicer zgubimo pravico, da bi še kdaj zahtevali vere in zaupanja v naše besede.

O prizadetih srbskih koristih

»Trgovinski glasnik«, uradno glasilo čaršije, strašno skrbi država sploh in Srbija posebej, odkar je bilo s priznanjem hrvaške narodne in kulturne samostojnosti povedano, da je jugoslovanski centralizem doigral. V zadnjih časih trdi celo, da je razmejitev Hrvaške škodovala ne samo srbskim, ampak tudi hrvaškim koristim. Potegnjena meja zaradi tega ne bo mogla ostati. Kajti kar je v škodo srbskega naroda, ne more biti v korist Slovencev in Hrvatov.

O vsem mogočem govori ta velikosrbski list, samo tega nam noče razodeti, v čem so bile s sporazumom prizadete srbske koristi. Kajti če gledamo na sporazum s kakršnega koli stališča, vendar ne moremo dognati drugih bistvenih sprememb, kakor da se nekoliko več hrvaškega denarja porabi doma kakor prej in da so Hrvatje dobili nekaj več javnih del kakor prej. Še davno pa niso seveda dobili vsega, kar jim gre. A trdno voljo imajo, da dosežejo tudi to.

Zato naj bi že kdaj »Trgovinski glasnik« in njegovi bratci v znamenju jugoslovenstva rajši naravnost povedali, kako mislijo. Da imajo namreč za upravičene srbske koristi, če se uporablja slovenski in hrvaški denar za srbske namene in da imajo srbske koristi za prizadete, če se slovenski denar porablja za slovenske, hrvaški pa za hrvaške namene.

Tako naravnost pa seveda ta zvrst ljudi noče govoriti, preveč očitna bi bila nesmiselnost in nelepa sebičnost njihovih zahtev in želja. Zato rajši govorijo o oškodovanju srbskega naroda in hujskajo zoper sporazum, ne da bi z enim samim stvarnim zgledom povedali, kakšne vrste je tista škoda, ki jo prizadeva sporazum srbstvu.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Nekoč opazi mati, da si segam v lase. Prestrašena pogleda in najde — uš. Brž me ostrizje na papir in vrže vse skupaj v ogenj. Nekaj dni pozneje sem bil premeščen v drugo klop. Bila je v šoli, ne da bi bila omenila. To sem posnel iz njenega razgovora s starejšo sestro. Ta jo je pri tem popravila, rekoč: »Saj ni profesor, on je samo učenik. Profesor je več kot učenik; profesorji so samo na gimnaziji.« Mati pa: »Saj vem; rekla sem mu vseeno profesor; vem, da se mu je dopadlo. Več se lahko reče; manj ne.«

Bolhe se pa niso dale pregnati; te niso poznale stanovskih razlik, da smo jih bili deležni vsi več ali manj. Držale so se s trdovratnostjo, proti kateri je finska odpornost prava strahopetnost. Mogoče zato, ker so dobivale pomoč od vseh strani sveta. Da zarod ne bi izumrl, ampak se nasprotno še okrepil s križanjem, so donasali ob počitnicah vojaki nove iz vseh delov monarhije, sem ter tja pa tudi romarji bolj domača plemena.

Večina staršev se ni brigala za to, kje sedi njihov otrok. Preprostejši že celo ne; ti so se sploh ogibali šole in uradov, a se tudi niso zavedali, da imajo kako pravico. Tako se je dogajalo, da so bili učenci posameznih skupin med seboj pomešani največ po učiteljevi preudarnosti. Da so pri tem odločali tudi razni ozirom, se razume samo ob sebi. Stanovsko preračevanje so bile le prve klopi.

Nepopoljšljivi zanikrneži so prišli čisto zad, da ne bi motili drugih. Gosposkega ni bilo med njimi nobenega. Večino so tvorili otroci staršev samostojnih poklicev in polkmetov. Od delavskih

Mali zapiski

V soju jugoslovenstva

Pred nekaj leti — seveda pod slavno vlado predsednika JRZ dr. Stojadinovića — je bilo dovoljenih 110 milijonov dinarjev kredita iz državne blagajne za ureditev belgrajskega rečnega pristanišča. To je več, kakor je bilo kdaj dovoljenih za vsa naša morska pristanišča, to je toliko, da bi mi mogli z njimi rešiti vsa prometna vprašanja v Sloveniji, če bi jih kdaj dobili.

Konec lanskega leta bi bila morala biti dela v glavnem že dokončana. Sedaj se je pa pokazalo, da se je delo delo nepravilno in slabo. Slabo in nestrokovnjaško je bilo delo, četudi so hodile z dnevnici dobro podprte komisije v zamejstvo.

Preimenovanje

Poljsko mesto Lodz, ki je bilo tudi pred svetovno vojno izven Nemčije, a je zdaj pridruženo nemškemu okrožju Warthegau-u, so Nemci preimenovali v Litzmannstadt. Prebivalci so v veliki večini — nad 90 odstotkov — Poljaki in Judje.

Iz poljske Bele knjige

Maja 1939 je prišel Potemkin v Varšavo in obljubil, da se bo Rusija v primeru nemško-poljskega spopada vedla dobrohotno.

11. septembra 1939, ko je bila Poljska že deset dni v vojni z Nemčijo, se je pritoževal ruski poslanik v Varšavi zaradi nemških zrakovnih napadov v bližini ruskega ozemlja in izjavil, da sovjetska vlada ne želi, imeti skupno mejo s celotno Nemčijo.

17. septembra je začela vdirati rdeča vojska na Poljsko brez vojne napovedi, ne da bi bila pretrgala diplomatsko razmerje in ne da bi bila odpovedala nenapadalno pogodbo.

Poljski delavci v Nemčiji

Iz zasedene Poljske so prepeljali v Nemčijo okoli milijon Poljakov, da pomagajo posebno pri poljskem delu.

Da se tudi na zunaj ločijo od Nemcev, morajo nositi na obleki rumen našiv z vtisnjeno črko P.

Slovensko društvo

ima od 15. aprila naprej svoje pisarniške prostore v Gosposki ulici, štev. 12 — nasproti palači Univerzitetne knjižnice v prejšnjem poslopiju banke Slavije. Pisarna je vsak dan odprta od 9. do pol 15. ure. Predsednika je najti v pisarni vsak dan razen sobote od 11. do pol 15. ure.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

je večina naše posadke branila v bivši konjeniški vojašnici, je bilo za postrežbo s polno paro delujočih strojnih pušk pri oknih itd. potrebnih le nekaj vojakov, ki so se od časa do časa menjavali. Vsa ostala posadka je stala po sobah opasana, pripravljena z orožjem, bombami in strelivom v rokah in za pasom, da nastopi tam, kjer bo treba. Peketanje naših strojnih pušk iz vojašnice na sovražnika in sovražnikovih na vojašnico ter detonacije ročnih granat, katere je metal moj oddelek zunaj med sovražnimi postojankami, je delalo bojni koncert, ki ga filmski režiserji pri igranju in posnemanju vojnih prizorov ne bi mogli bolje uprizoriti. Častniki in moštvo, ki niso streljali, so stali po sobah in hodnikih ter gledali kako padajo v sobe sovražnikove kroglice, pred katerimi so se varovali tako, da so se postavljali v kote, ki so za kroglice manj dosegljivi.

Da bi vojaki to čakanje in opazovanje, ki je za živce bolj neprijetno kakor streljanje, lažje prenesli, je častniški namestnik špes, prostovoljec zrelejših let, po poklicu sodni uradnik iz Kozjega, dal spodbudo, da bi začeli prepevati. V nekaj minutah je špes z ročno gračano namesto z dirigentovsko palico vodil petje močnega moškega zbora, ki je med pepepepepe lajanjem obojestranskih strojnih pušk vkljub nevarnosti in resnosti položaja odpel celo vrsto slovenskih pesmi. V spopolnitev koncerta so nepevci med prestanki vriskali, kakor juckajo naši fantje po slovenskih vaseh. Odpeli so celo vrsto raznih pesmi, od katerih je znana slovenska koračnica

»Če puške pokajo
se sablje bliskajo;
mi fantje vriskamo«

potrdila, da je z besedilom in smislom imenovanih svojih verzov popolnoma pravilno popisano razpoloženje slovenskih fantov in mož med bojevanjem. Položaj, v katerem so se fantje takrat nahajali, je bil popolnoma v skladu z vsebino in smislom petja. (Dalje prihodnjič.)

so bili največ nezakonski varovanci, tedaj splošno pankrti imenovani, sirote in polsirote.

Po teh je le redko padla palica; po mnenju učitelja se ni izplačalo. Ta je večkrat vzkliknil: »Hvala Bogu, da bo leto kmalu pri kraju; potem se vas znebim.« V višjem razredu je prevzel novo zapuščino, toda manjšo, zato pa živahnjšo. Peti razred je bil že skoraj popolnoma »očiščen«; do njega so se povzpeli le redki od zanikrnežev.

Med nepopoljšljivci je bilo več pravih hrustov, ki se niso dali kar tako. Kdaj kdaj je kdo nastavlil roko, da prestreže udarec, češ: »Tepli me že ne boste!« Zgodilo se je tudi, da je kateri zatulil, še preden je učitelj dvignil roko, da se je razleglo po vsej šoli. Bili so vsi krepke rasti, majhnega in slabotnega ni bilo med njimi nobenega.

Tudi ti so bili skupina za sebe, nekaka skrajnost, ki ni občevala z nikomer izven svojega kroga in ki se jim tudi nihče ni skušal približati. Na ostale so gledali z nekim prezirom, skoraj ponosom. Bratili so se le v šoli; zunaj nje so hodili svoja pota, družec se največ s starejšimi potepuhi. Obnašali so se kakor odrasli; kadili so cigarete, hodili na »tef«, lovili tiče, »rabutali«. Nekateri so že pili žganje. Igrali so tudi za denar; neredko kar pred šolo, tedaj splošno znano »ciframož«. Večkrat jih je zasačil učitelj celo med poukom pri kartah. Med seboj so bili solidarni, da ni izdal drug drugega za nobeno ceno.

Vendar se je pretežna večina njih v poznejšem življenju popolnoma spremenila; več jih je prekosilo celo mnoge tovariše s skrbno vzgojo. Roka učiteljev ni sejala zastonj; okoliščine so storile, da je vzkliklo v mladosti sprejeto seme šele pozneje. Tudi življenjske izkušnje mladih izobčencev niso bile zastonj.

(Dalje.)